

Tudós fórum

SIKER ÉS FELELŐSSÉG A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA 183. KÖZGYŰLÉSE

Az MTA 2012. évi, 183. rendes Közgyűlését Pálinkás József elnök nyitotta meg, aki beszédében a tudományos kutatások küldetéséről, a megújítási folyamat sikerességéről és a tudósok felelősségéről szolt.

Tisztelt Közgyűlés!

Tisztelt Akadémiai Közösség!

187. éve már, hogy döntéseinkkel vándorok és egyszersmind kalauzok is vagyunk. Hogy a mindenkor akadályokat kerülgetve magunk előtt tartjuk a legfontosabb célt. A célt, amely talán elérhetetlen, de amit szem elől veszteni mégsem szabad.

Szavainkért és újtjelzésükért felelősek vagyunk a világnak, és a kornak, melynek kalauzává szegődtünk. Ez az írástudók felelőssége, ahogyan Babits fogalmaz.

Ez a mi felelősségünk. A tudománynak kalauznak kell maradnia, és vezetnie kell, felelősen, a megoldások felé.

Ahol 187 esztendeje szólnak a tudomány ügyeiről, ott talán különösen hangzik bizonytalanságról beszélni. Mégis meg kell tennünk, mert úgy gondolom, hogy a bizonytalanság a mai ember, a mai társadalom mindennapos tapasztalása. A bizonytalanság által felvetett

kérdésekre sokan igyekeznek gyors választ adni, gyakran anélkül, hogy okait alaposan feltárnák.

Ahol a bizonytalanság látásmóddá, megszokássá válik, ott a bizalmatlanság lesz a tettek vezérlője. Az értékrelativizmus, az elvont fogalomrendszerekbe való bezárkózás vagy éppen az elüzletiesedés. A pillanatnyi egyéni érdek pedig a közös építkezés gátjává válik.

Vajon mi a dolga a tudománynak egy ilyen korban?

Nyújtson lehetséges értelmezési kereteket? Vagy az egyetlen bizonyosságot? Az elsővel csak részben oldja meg feladatát, a másodikkal túl sokat ígér.

Szolgálja csak a kor pillanatnyi igényeit vagy kizárólag saját belső világának törvényeit? Az elsővel elveszti valódi perspektíváját, az utóbbival bezárkózik, és elszakad éltető közösségétől.

Próbáljon meg biztos hitet adni, vagy kínáljon gyors megoldást? Az előbbi természetétől idegen, a második felelősségétől.

Mi a válasz, hol vezet az írástudók, a tudósok áruhájak nélküli útja a cél felé?

Bizonyosan nem a védelmet adó elvontság, a vigasztalást nyújtó szemrehányások

mentén. Nem ott, ahol a tudomány a hatalmat szolgálja, és nem ott, ahol csak önmaga számára keresi a kiutat.

Az őszinte szembenézés mentén vezethet csupán ez az út.

A felismerés mentén, hogy az alapvető törvényszerűségekből megbízhatunk. Hogy a tudomány évezredek, következetesen felépített rendszere működik. Hogy a tudomány komplexitása eredményesen csak a józan erkölccsel tartható kézben. A felismerés mentén, hogy a jövőt megjósolni nem tudjuk. De feltalálni talán igen. Erősítsük hát a készletét, hogy akkor fel kell találjunk!

És soha ne feledkezzünk meg saját felelősségünkről!

Tegyük világossá, hogy a tudomány azzal, hogy felismeri és bevallja határait, hogy valószínűségi kijelentéseket tesz, nem bizonytalanná, nem relatívvá, hanem őszintévé vált.

Tegyük világossá, hogy a tudomány nem tud mindent megoldani, csupán következetesen halad a megoldások felé. A tudománytól mindent várni túlzó követelés, a tudományt eljelentékteleníteni végzetes hiba.

Mutassuk meg, hogy emberség, bizalom, szolidaritás, szilárd erkölcsi alapok, a tényekkel való őszinte szembenézés nélkül nincsenek megoldások. A tudománnyal mindent ígérni, hazug hitegetés. A tudomány nélkül megoldást keresni hazug illúzió!

Mutassunk mindenkor példát azzal, hogy a válaszok és megoldások kialakításakor a tudomány nem enged sem külső, sem belső nyomásnak, sem a kényszerítő sürgetésnek, sem saját egzisztenciális érdekeinek.

Tegyük világossá, hogy csak élő tudomány létezik. Az emberiség tudása nem őrizhető meg folyamatos kutatás nélkül. Az eredmények jelentős része kicsi, egyenként szinte érzékelhetetlen előrelépés, de ezek nélkül el-

vész az egész eddigi tudás is, és persze nem születnek meg az emberiség megmaradásához szükséges új tudományos eredmények sem! Ezt kell nekünk belátni, a döntéshozóknak megérteni, és akkor bátran, egymás szemébe nézve, őszintén beszélhetünk egymással eredményekről és finanszírozásról egyaránt.

Lássuk be és láttassuk be, hogy csak annyit ígérhetünk, és csak annyit ígérünk, amennyit teljesíteni tudunk. Hogy a bizonytalanságban őszintén és bizalommal vállaljuk a tudományok – ha tetszik az írástudók – felelősségét.

Azt a felelősséget, amely ragyogó sikerekhez vezet. Sikerekhez a tudós egyének, az Akadémia, és a magyar tudomány életében, amelynek eredményei örömmel, bizalommal és biztonsággal tölthetnek el mindannyiunkat. A megkérdőjelezhetetlen, kimagasló teljesítmények megerősítenek feladatainkban.

Az Agy Díj, az Abel-díj, a Kioto-díj, a magyar agykutatók, a magyar matematikusok kitüntetései a közös büszkeség mellett bizonyosságot ad abban, hogy nagy, hogy jelentős, hogy példamutató szerepünk van.

Példát mutatunk azzal, hogy következetesen dolgozunk a jövőért. Hogy fél évvel ezelőtt bátor döntéssel önmagunk megújítottunk egy életképtelenség felé haladó struktúrát. Közös akarattal életre hívtunk egy perspektivikus, sikereket ígérő, folyamatosan fejlődő akadémiai intézményhálózatot. Második szakaszához érkezett ez a folyamat, és az első eredmények már tapasztalhatóak. Önök – mi – arról határoztunk alig fél esztendeje, hogy tennünk kell a tudományos kiválóságért, a működési hatékonyságért. És ma itt, úgy hiszem, büszkén állíthatjuk, mértéket adtunk önzetlenségéből, következetességéből, kitartásból, elkötelezettségéből.

Akadémiánk nemcsak őrzi a közbizalmat, a tudomány hitelességét, hanem gyarapítja

is. Viszonyítási pontként szolgál, értéket teremtő, jövőt mutató tevékenységével a kor-nak, amely gyakran érzi a bizonytalanságot és a bizalmatlanságot.

Vállaltuk, hogy megteesszük, amit tudunk. És vállaljuk, hogy kalauzok vagyunk, akik akadályok mentén is vezetnek.

Ez a legtöbb, ez a legfontosabb.

Tisztelt Közgyűlés!

Ma is, holnap is minden tettünkben ez a feladatunk. A 187 év bizonyossága és nemes súlya, elődeik nagysága – köztük a 75 éve Nobel-díjjal jutalmazott Szent-Györgyi Albert, és a 100 éve született, és az UNESCO által éppen ebben az évben oly nagyra értékelt Szentágothai János –, ragyogó sikereink és jövőbe mutató vállalásaink ezt kívánják tőlünk. Ebben a meggyőződésben, ebben a megújító szemléletben kívánok értékes tanácskozást mindannyiunknak!

Köszönöm, hogy meghallgattak!

Navracsics Tibor miniszterelnök-helyettes köszöntőjében az MTA majd két évszázados történetét áttekintve a tudós társaság, valamint a kutatás autonómiájának fontosságára hívta fel a figyelmet. Méltatta az Akadémia intézményrendszerének megújítási folyamatát, és a kormány nevében támogatásáról biztosította az integrációt, amelynek nyomán hatékonyabb, a kor követelményeinek jobban megfelelő, továbbra is a nemzetet és a közjót szolgáló kutatóintézet-hálózat alakul ki. „Magyarország a tudományban nagyhatalom. Ezt a státust fenn kell tudnunk tartani, ehhez azonban nemcsak az intézményrendszernek, hanem a kutatói közösségnek is meg kell újulnia” – figyelmeztetett Navracsics Tibor, aki szerint éppen ezért különösen örömteli a

Pálinkás József által kezdeményezett Lendület program, amely fiatal kiválóságok részvételével világszínvonalú hazai kutatásokat, mindezzel tudós-életpályát és valódi, versenyképes eredményeket ígér.

A díszünnepségen ezután díjakat, kitüntetésekkel adott át az MTA elnöke.

Az MTA Elnöksége által adományozott **AKADÉMIAI ARANYÉRMET** idén a bauxit nemzetközileg ismert kutatója, **Bárdossy György** Széchenyi-díjas geológus, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, nyugalmazott egyetemi tanár vehette át.

AKADÉMIAI DÍJAT kapott

Bagdy György, az MTA doktora, a Semmelweis Egyetem Gyógyszerésztudományi Kar Gyógyszerhatástani Intézetének tanszékvezető egyetemi tanára a központi idegrendszerre ható gyógyszerek hatásainak és mellékhatásainak megismerése terén elért, nemzetközileg is kiemelkedő eredményeiért,

Bernáth Árpád, az MTA doktora, a Szegedi Tudományegyetem Germán Filológiai Intézetének egyetemi tanára Heinrich Böll művei kritikai kiadásának gondozásáért,

Diósi Lajos, az MTA doktora, az MTA Wigner Fizikai Kutatóközpont Részecske- és Magfizikai Intézetének tudományos tanácsadója a nano- és makrotestek kvantummechanikája és a kvantum-információelmélet területén nyújtott kiemelkedő teljesítményéért, valamint a kvantum-információelmélet alapjairól írt, nemzetközileg is jelentős könyvéért,

Gyimóthy Tibor, az MTA doktora, a Szegedi Tudományegyetem Informatikai Tanszékcsoportjának tanszékvezetője a prog-

ramok statikus és dinamikus analízise területén, valamint a szoftvertermék-metrikákon alapuló minőségi modellek kidolgozásában elért kiváló eredményeiért,

Jámbor Áron, az MTA doktora, a Magyar Földtani és Geofizikai Intézet nyugalmazott főosztályvezetője az utolsó tizenhárommillió év földtanának kiemelkedő hazai kutatójaként elért eredményeiért,

Józsa János, az MTA doktora, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem tanszékvezető egyetemi tanára, a doktori iskola és az MTA–BME kutatócsoportjának vezetője a tavak és a folyók hidrodinamikája területén elért, nemzetközileg is kimagasló eredményeiért,

Kövér György, az MTA doktora, az ELTE egyetemi tanára a 19–20. századi gazdaság- és társadalomtörténet, valamint az életutak területén végzett kutatásaiért,

Sóvágó Imre, az MTA doktora, a Debreceni Egyetem Szeretlen és Analitikai Kémiai Tanszékének egyetemi tanára a koordinációs kémia és a bioszeretlen kémia területén végzett iskolateremtő tudományos munkájáért,

Tamás Gábor, az MTA doktora, a Szegedi Tudományegyetem Élettani, Szervezetani és Idegtudományi Tanszékének egyetemi tanára, kutatócsoport-vezetője azokról a világszerte elismert felfedezésekért, amelyek alapjaiban változtatták meg az agykéregről kialakult képet,

Veisz Ottó Bálint, az MTA doktora, az MTA Agrártudományi Kutatóközpont Mezőgazdasági Intézetének tudományos osztályvezetője a fitotronban elindított globális klímaváltozás hatásának kutatásáért, a búza genetikai állományának stresszrezisztencia-vizsgálataért, új genetikai források szelekciójáért,

Vörös József, az MTA doktora, a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Karának egyetemi tanára a termelési képességek rugalmasságát elemző, nemzetközi szinten is jelentős visszhangot kiváltó tanulmányaiért, a pénzügyi befektetések kockázatelemzésében és a fejlesztési tevékenységek dinamikájának vizsgálatában elért kiváló eredményeiért.

WAHRMANN MÓR-ÉRMET kapott az Akadémia Vezetői Kollégiumától

Thomas Faustman, az Audi Hungaria Motor Kft. ügyvezető igazgatója a felfedező kutatásokat és a kutatásfejlesztést ösztönző tevékenységéért, a magyar felsőoktatás és innováció elkötelezett támogatójásáért.

Az **AKADÉMIAI ÚJSÁGÍRÓI DÍJAT**

Veiszer Alinda szerkesztő-műsorvezető vehette át a tudományos-kulturális közéletet élenkítő műsoraiért, a kutatói pályáiv, a tudomány mint hivatás hiteles bemutatásáért.

Az MTA a küllhoni magyar tudósok munkájának jutalmazására, elismerésére **ARANY JÁNOS-DÍJAT** és **ARANY JÁNOS-ÉRMET** alapított. A kitüntetések az MTA 183. Közgyűlése keretében megrendezett Külső Tagok Fórumán Pálinkás József adta át.

ARANY JÁNOS-életműdíjat kapott

Csedő Károly, a Marosvásárhelyi Orvostudományi és Gyógyszerészeti Egyetem professor emeritusa a romániai gyógynövényállomány felmérésében, a növényi hatóanyagok kutatásában, valamint a biomassza-kutatásokban elért kimagasló eredményeiért.

ARANY JÁNOS Kiemelkedő Tudományos Teljesítmény díjat kapott

Bitay Enikő kutatómérnök, egyetemi docens, az EME főtitkára az anyagtudományi kutatások, a műszaki és informatikai felsőoktatás, a műszaki utánpótlás-nevelés és az erdélyi korszerű kutatásszervezés terén végzett munkájáért, és

Szabó Pál kassai kutató nemzetközi elismertségnek örvendő tudományos szervezői és tudománynépszerűsítő tevékenységéért.

ARANY JÁNOS

Fiatal Kutatói Díjat kapott

Csata Zsombor kolozsvári kutató magas színvonalú tudományos munkájáért, valamint igazgatóként, kutatásvezetőként az erdélyi magyar tudományos világban betöltött szerepéért, és

Márku Anita kárpátaljai kutató, aki egy évtizede kutatja a határon túli magyar nyelv-
változatok jellegzetességeit.

A külhoni magyar tudományosság és közöség ügyének előmozdításában szerzett, kiemelkedő érdemeikért idén

ARANY JÁNOS-érmet vehetett át

Csányi Erzsébet, a Felsőoktatási Kollégium elnöke, a Vajdasági Magyar Tudományos Diákköri Konferencia fő szervezője,

Hollanda Dénes, a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem (EMTE) emeritus professora, volt dékánja, és

Vermes István, az MTA külső tagja, tudományos igazgató-főorvos, a hollandiai Twente University és a Pécsi Tudományegyetem egyetemi tanára.

Következetes megújítási program, hatékonyságjavulás, lendület a finanszírozásban

A 183. Közgyűlés második napján Pálincás József elnöki tájékoztatójában kiemelte a decemberi rendkívüli közgyűlésen az intézményhálózat megújításáról hozott határozatok jelentőségét, amelyek alapján 2012. január 1-jével – minden jogi és adminisztratív előírásnak eleget téve – 58 költségvetési szerv helyett 23 intézményben folytatódott zökkenőmentesen a munka. A megújítási programhoz kapcsolódó intézkedések 2011-ben összesen 415 millió Ft, 2012-ben 865 millió Ft megtakarítást eredményeztek. *„A szervezeti integrációt követően egyrészt tovább javult a méretgazdaságossági előnyök kihasználása, másrészt tervezett formában megkezdődött a fizikai kapacitások, létesítmények korszerűsítése, a megújítási program második szakaszában tervezett feladatok megvalósítása”* – értékelte az első eredményeket Pálincás József.

Az Akadémia 2011. évi gazdálkodása a nehezedő gazdasági helyzet ellenére kiegyensúlyozott volt: évközi átcsoportosításokkal, az adminisztrációs költségek csökkentésével sikerült biztosítani a tárgyévi feladatok finanszírozását. A létszámcsökkentésből adódó intézkedések kompenzálták az évközi költségvetési zárolást, így az intézetek kutatási forrása nem csökkent. Az Akadémia 2011-ben az előző évvel azonos összeggel, 63,5 milliárd Ft-tal gazdálkodott, ami romló államháztartási környezetben jelentette a finanszírozás „szinten tartását”. A fejezet költségvetési támogatása 34,7 milliárd Ft volt, amelyhez 27,2 milliárd Ft intézményi bevétel társult.

Az átgondolt koncepció alapuló szerkezeti megújítást követően a kormány a 2012. évben mintegy 30%-os forrásbővítéssel járult

hozza olyan új programok elindításához vagy korábbi sikeres kezdeményezések kiterjesztéséhez, amelyek képesek hosszú távon megalapozni Magyarországot egyetlen főhivatású kutatóintézet-hálózatának kiválóságán és versenyképészen nyugvó jövőjét. A bővülő források lehetőséget biztosítanak a kutatási infrastruktúra érdemi – 2,0 milliárd Ft összegű – fejlesztésére, a Lendület program bővítésére, valamint új akadémiai kutatócsoportok indítására. Az OTKA támogatási keretnek 40%-os bővülése – évek óta tartó stagnálás után – a felfedező kutatások legnagyobb hazai pályázati rendszerét élénkíti.

„A központi költségvetésből fenntartott szervezetektől elvárt gazdálkodási hatékonyság megköveteli az akadémiai költségvetési fejezet stratégiai tervezését, és az eddigieknél aktívabb vagyongazdálkodást” – hangsúlyozza az elnöki beszámoló.

A Közgyűlés elfogadta a Magyar Tudományos Akadémia Vagyongazdálkodási irányelveinek módosításáról szóló indítványt, amelynek megvalósítására elsősorban az intéz-

ményhálózat megújításával összhangban kialakult új vagyongazdálkodási célok teljesülése érdekében van szükség. A módosítás új szemléletű, komplex vagyongazdálkodási portfólió kialakítására irányul, amely a szellemi és a materiális vagyont egységben kezeli, összhangban az MTA elnökének Stratégiai Tanácsadó Testülete által a megújítás végrehajtásához tett ajánlásaival.

Az Akadémia szellemi tulajdonának hasznosításában az összakadémiai, a kutatóhelyi és az egyéni kutatói érdekek méltányos összeegyeztetéséből kiindulva kell érvényesíteni az iparjogvédelmi, illetve szerzői jogi védelem alatt álló szellemi alkotások között fennálló különbségeket. Az MTA központi szervezete és az akadémiai kutatóhelyek közös feladatként határozták el egy olyan innovációs rendszer kialakítását, amelynek feladata, hogy az intézményrendszer számára tervezhetővé, hatékonyan menedzselhetővé és hosszú távon gazdaságossá, a kutatók számára pedig reálisá tegye a kutatóhelyeken létrehozott szellemi alkotások védelmét és hasznosítását.

